

SAMBAND ÍSLENSKRA SVEITARFÉLAGA

Félagsmálaráðuneytið
skrifstofa húsnæðis- og lífeyrismála
Skógarhlíð 6
105 Reykjavík

Reykjavík 29. október 2019

1910042SA TP
Málalykill: 00.64

Efni: Félagslegur viðbótarstuðningur við aldraða

Vísað er til kynningar á frumvarpsdrögum um ofangreint efni sem birtist á samráðsgátt stjórnvalda þann 21. október sl. (mál nr. 263/2019).

Drögin byggja á skýrslu starfshóps sem m.a. var falið að greina hvaða hópar eldri borgara búi við lökust kjör hér á landi. Að tillögu hópsins er miðað við að lögfestur verði nýr bótaflokkur í almannatryggingakerfinu sem veiti viðbótarstuðning til afmarkaðs hóps aldraða.

Þessi útfærsla byggir á norskri fyrirmynd en þar í landi hafa frá 2005 verið í gildi sérstök lög um slíkan viðbótarstuðning ([Lov om supplerende stønad til personar med kort butid i Noreg](#)). Er stuðningurinn veittur einstaklingum eldri en 67 ára sem búa og dvelja varanlega í Noregi en fá litlar eða engar lífeyrisgreiðslur vegna stuttrar búsetu í landinu. Markmið norsku laganna er að tryggja þessum einstaklingum lágmarkstekjur sem miðast við lágmarksgrunnellilífeyri án skerðinga vegna búsetu eða annarrar ávinnslu réttinda (n. minste pensjonsnivå etter folketrygdlova for ein person med ugradert pensjon utan avkorting for trygdetid). Fyrir liggur einnig að lögfestingu var á sínum tíma ætlað að létta útgjöldum af norskum sveitarfélögum vegna þess hóps sem hér um ræðir.

Afstaða sambandsins

Sambandið telur fyrirbyggjandi drög vera jákvætt skref og hvetur til þess að frumvarp þessa efnis verði lagt fram á Alþingi. Með því væri brugðist við þeirri stöðu að aldraðir einstaklingar þurfi varanlega að reiða sig á fjárhagsaðstoð sveitarfélaga.

Af hálfu sambandsins er lögð megináhersla á að sveitarfélögum er lögum samkvæmt ætlað að veita tímabundna neyðaraðstoð sem sé öryggisnet einkum fyrir þá sem eru að fara á milli framfærslukerfa. Þessi aðstoð eigi hins vegar ekki að vera varanleg framfærsla þess sem aðstoðina fær. Þá beri einnig að bæta samspil milli opinberra framfærslukerfa til að koma í veg fyrir tvígreiðslu bóta, m.a. þegar lífeyrisgreiðslur eru ákvarðaðar afturvirkir og yfir tímabil þar sem viðtakandi hefur verið á fjárhagsaðstoð.

Athugasemdir við einstakar greinar

Um 2. gr.:

Að norskri fyrirmynd er tekið upp í drögunum að einstaklingur 67 ára eða eldri sem fengið hefur dvalarleyfi á grundvelli fjölskyldusameiningar öðlist ekki bótarétt lögum samkvæmt hafi fjölskyldumeðlimur hérlandis ábyrgst framfærslu hans.

Gera verður athugasemd við þessa framsetningu. Í Noregi eru til staðar vel skilgreindir ferlar á grundvelli laga og reglugerða um meðferð slíkra ábyrgðaryfirlýsinga af hálfu fjölskyldumeðlims (n. referansepersón) eða annars aðila (n. tredjemannsgaranti). Staðan hérlandis er hins vegar sú að reglugerðarheimild í 4. mgr. 56. gr. útlendingalaga hefur ekki verið nýtt til þess að kveða nánar á um kröfur til framfærslu m.a. við fjölskyldusameiningar. Einnig má draga í efa að sú heimild sé nægilega sterk að óbreyttum lögum - til þess að leggja framfærsluskuldur á herðar þriðja aðila, þar á meðal afkomendur við foreldra á eftirlaunaaldri sem hingað koma á grundvelli fjölskyldusameiningar.

Sambandið telur því einsýnt að tenging við ábyrgð á framfærslu verði felld út úr drögunum við frekari vinnslu þeirra.

Um 3. gr.:

Velta má upp þeirri spurningu hvers vegna fjárhæð þessa nýja bótaflokks er bundin við 90% af ellilífeyri. Eftir því sem best verður séð miðast stuðningur í Noregi við 100% af grunnellilífeyri.

Um 4. gr.:

Hér kemur fram eðlileg regla um að réttindi annars staðar hafi verið tæmd. Rétt er þó að benda á að algengt virðist¹ að umræddir einstaklingar eigi engin réttindi í almannatryggingakerfi fyrra búsetulands (eins eða fleiri). Einnig kann að vera álitamál hvort raunhæft er að afla upplýsinga um réttindi í fyrra búsetulandi ef milliríkjasamningur er ekki fyrir hendi milli Íslands og viðkomandi ríkis.

Um 5. gr. sbr. 9. gr.:

Í 9. gr. frumvarpsdraganna er fjallað um greiðslur aftur í tímann. Um framkvæmdina segir síðan í 4. mgr. 5. gr. að hafi umsækjandi þegar fengið greidda fjárhagsaðstoð sveitarfélags á sama tímabili sem greitt er fyrir aftur í tímann skuli viðbótarstuðningurinn nema mismuninum fyrir það tímabil. Sama eigi við um þann mánuð er greiðslur hefjast.

Sú framkvæmd sem hér er gert ráð fyrir samrýmist út af fyrir sig fyrrgreindri áherslu sambandsins um að bætur séu ekki tvígreiddar fyrir sama tímabil. Á hinn bóginn er vakin athygli á því að allt önnur regla gildir um aðra bótaflokka almannatrygginga sem almennt byggjast á afturvirkum greiðslum miðað við umsóknardag án þess að tillit sé tekið til þess að sveitarfélög séu að leggja út fyrir framfærslu umsækjanda á biðtíma eftir niðurstöðu (t.d. um örorkulífeyri).

Að mati sambandsins er mikilvægt að hefjast þegar handa við endurskoðun á greiðslufyrirkomulagi opinberar framfærslukerfa til þess að koma á nauðsynlegu samræmi.

Um 11., 12. og 13. gr.:

Í þessum greinum koma fram meginreglur um upplýsingaskyldu og eftirlit. Mikilvægt er að treysta þessar meginreglur í sessi enda eru þær forsenda þess að unnt sé að tryggja réttmæti greiðslna. Fyrst og fremst er þar vísað til þess að

¹ Sjá: <https://www.althingi.is/altext/pdf/148/s/1167.pdf>.

fjárhæðir séu ákvarðaðar með réttum hætti og að greiðslur berist réttum viðtakanda, þannig að bæði sé komið í veg fyrir mistök og spornað gegn svikum.

Að mati sambandsins er fyrirfram ekki við því að búast að mikil brögð verði að misferli í kringum þennan nýja bótaflokk. Umræða um slík tilvik er hins vegar alltaf mjög neikvæð og til þess fallin að draga athyglina frá markmiðum stuðnings. Því ætti að byggja fyrirkomulag eftirlits upp með þeim hætti að tryggja sem allra best réttmæti allra greiðslna.

Mat á áhrifum

Í 6. lið almennra athugasemda með frumvarpsdrögunum kemur fram að tilkoma viðbótarstuðnings til umrædds hóps aldraðra muni hafa jákvæð áhrif á fjárhag sveitarfélaga. Sambandið gerir ekki athugasemd við þetta mat og bendir á að það fyrirkomulag sem lagt er til varðandi afturvirkni greiðslna (sbr. 5. og 9. gr. og ákvæði til bráðabirgða) mun draga fram hvaða áhrif tilkoma þessa bótaflokks hefur í reynd á útgjöld sveitarfélaga.

Virðingarfyllst

SAMBAND ÍSLENSKRA SVEITARFÉLAGA

Karl Björnsson
framkvæmdastjóri

